

ara llegim

L'escriptor hongarès ha trepitjat l'Àfrica per primera vegada amb l'objectiu de recollir el premi Formentor pel conjunt de la seva obra, tan exigent com divertida, que inclou novel·les com 'Tango satànic' –que es podrà llegir en català d'aquí uns mesos–, 'Melancolia de la resistència' i la recent 'El barón Wenckheim vuelve a casa'

László Krasznahorkai

Escriptor

“Bona part de la literatura d'entreteniment em sembla una porqueria”

Jordi Nopca

MARRÀQUEIX

Arribar a entrevistar l'hongarès László Krasznahorkai (Gyula, 1954), un dels autors més prestigiosos de la literatura contemporània, ha comportat superar tota mena d'obstacles: quedar-se tirat en un aeroport durant vuit hores, arribar a un altre continent a altes hores de la matinada, superar diversos controls policials i, finalment, patir insomni fins a gairebé l'hora de llevar-se. Convertits en una versió de butxaca d'un dels seus protagonistes –éssers patètics, incòmodes i patidors–, seiem finalment al davant de l'autor hongarès a la fastuosa sala d'entrevistes de l'hotel Barceló Palmeria de Marràqueix. Hi acaba de rebre el Premi Formentor, dotat amb 50.000 euros, per haver sabut “abraçar, en la seva el·líptica i demorada evocació, els ombrívols, bells i melancòlics paisatges de l'ànima”.

Abans d'escriure una sola ratlla, vostè va dedicar-se professionalment a la música. Com creu que ha influït això en la seva literatura?

Vaig guanyar-me la vida amb la música entre els 13 i els 17 anys, i més endavant vaig fer feines molt diverses, com ara de vigilant nocturn de vaques al costat d'un poble perdut enmig del no-res. L'impacte en mi va ser molt gran, tant l'estudi de la música com la seva pràctica, i també els instruments en si. En toco molts, encara ara. El pis més espaiós que tinc n'és ple.

Hauria pogut seguir els passos del seu pare i llicenciar-se en dret. Sí, però per sort ho vaig deixar abans d'acabar la carrera. I a més de deixar la facultat, vaig fugir de la ciutat on vivia.

Vostè estudiava lleis i s'ha acabat dedicant a explorar una altra mena de lleis, les que sostenen i modifiquen constantment l'art literari.

Les lleis no van tenir gens d'importància per a mi. És més, passar per la facultat de dret em va fer al·lèrgic als juristes, encara que per força hi hagi excepcions. El món del dret em repugna perquè es pot mentir amb molta facilitat.

I en literatura creu que no és així? Hi ha autors que s'han fet un nom i una reputació amb obres plenes de trampes. M'agradaria pensar que no formo part d'aquest grup.

Diria que no.

En tot cas, és cert que el món de la literatura està massa ple d'estafadors i d'homes de negocis.

“Si aquest octubre rebo el Nobel faré servir el premi Formentor d'escut”, assegura l'autor de 'Tango satànic'

Vostè ha aconseguit obrir-s'hi camí amb llibres exigents, plens de frases quilomètriques i narracions que avancen a un ritme als antípodes del nostre món accelerat.

No voldria ser blasfem, però bona part de la literatura d'entreteniment és una porqueria.

La seva obra s'associa amb l'alta literatura. Un cop s'entra en els monòlegs interiors dels seus personatges, costa deixar-los, i això no està renyit amb l'entreteniment.

Intento que sigui així. Però espero que no sigui un entreteniment banal, com el que acostuma a divertir la gent en general. És desesperant... I amb això no vull dir que no hi hagi bon entreteniment. Un autor de novel·les policiaques com Raymond Chandler m'agrada, perquè darrere de l'acció hi ha alguna cosa més.

Susan Sontag el va descriure fa dècades com “el mestre contemporani de l'apocalipsi”. Des que va debutar amb *Sátántangó* (*Tango satànic*) el 1985, no ha deixat d'oferir variacions de la fi del món, sigui en un país socialista o en la realitat contemporània. El que més em crida l'atenció és que la seva apocalipsi és, sovint, divertida.

Potser caldria matisar una mica aquesta paraula. Estic d'acord que a les meves novel·les hi ha sentit de l'humor, però és diferent del que podem trobar, per exemple, en un autor com Rabelais. Ell és un mestre de la sàtira. El meu domini és més aviat el de la tragicomèdia.

A l'última novel·la seva que ens ha arribat, *El barón Wenckheim vuelve a casa* –publicada aquest setembre en castellà a Acanalado, però que va aparèixer en hongarès el 2016–, el protagonista és un vell aristòcrata que torna, arruïnat, a Hongria, i es converteix en una mena de messies per a un grup de neonazis violents.

Al llibre que vaig escriure després, *Herscht 07769* (2021) també hi apareix un grup de joves d'aquestes característiques. Aquell relat llarg, estructurat en una sola frase de 400 pàgines, està ambientat en un petit poble de Turingia, la regió alemanya en què l'extrema dreta acaba de guanyar les eleccions. Vaig escriure'l ja fa uns anys, però part dels esdeveniments que hi explico han acabat sent profètics.

Vaig llegir que, en alguna ocasió, personatges que s'ha inventat han acabat

Distribuido para secretaria@fundacionformamior.es. Este artículo no puede reproducirse sin el consentimiento expreso del dueño de los derechos de autor.

COLIN MCPHERSON / CORBIS / GETTY

apareixent-se-li després, a la vida real, i que això durant un temps l'espantava. Em feia respecte, sí. Poc després de publicar *Tango satànic* era en un bar esperant que em donessin una beguda quan algú em va donar dos copets a l'espatlla. Em vaig girar i era en Halics, un dels personatges de la novel·la.

Com s'explica, que això passés?
Perquè em sembla que no soc un escriptor en el sentit tradicional de la literatura: no em dedico a inventar les històries, les descriu, i ho faig donant tants detalls com puc. Soc com un sabater que rep tots els materials per fer sabates: el cuir, els claus, la taula, un tamboret... Però elaboro relats.

Neixen de l'observació, els seus relats?
Escric els destins de persones que arrossegueu tota una vida a darrere.

Durant una època, també va escriure per a cinema. Això no es repetirà, oi?
Només em vaig dedicar al cinema a causa de Béla Tarr. En general, el món del cinema no m'agrada gaire. Tot va començar un Dilluns de Pasqua del 1985. Mentre encara dormia la mona, algú va picar a la porta de casa violentament.

"No soc un escriptor en el sentit tradicional de la literatura: no em dedico a inventar històries, les descriu"

Qui pot ser?, em vaig demanar. A fora hi havia un paio amb jaqueta de cuir i pantalons estrets, com si fos David Bowie. Em va dir que acabava de llegir *Tango satànic*, que en aquells moments estava prohibida, i que li havia encantat. Potser li hauria d'haver tancat la porta als morros, però no ho vaig fer, i ell em va convidar a veure les seves pel·lícules, que eren genials. Vam treballar junts durant gairebé 25 anys, fins a *El cavall de Torí* (2012), amb la qual es va retirar.

Encara són amics?
Sí, però ell és una persona molt particular. Recordo que, quan rodàvem les pel·lícules, deia que hauria volgut tenir una gàbia per ficar-s'hi a dins i no haver d'entrar en contacte amb ningú del món del cinema.

És una imatge que em recorda les seves novel·les.
Potser sí... Però era el desig d'en Béla. No es va fer realitat perquè comprar una gàbia hauria valgut massa diners. El cinema és un art caríssim, a diferència de la literatura.

Vostè ha viscut en països tan diferents com Mongòlia, el Japó, els Estats Units, Alemanya, la Xina... Els seus personatges, però, no acostumen a marxar, sinó a tornar a Hongria. Fa uns mesos va publicar *Zsömle odavan* [Zsömle espera].

Va d'un home de 91 anys que és descendent de la família Árpád, el primer llinatge reial del país. La pregunta és: se'l coronarà com a nou monarca del país o no?

És una novel·la sobre el que pensa de l'Hongria actual?
És un relat llarg, de 250 pàgines: no el considero cap novel·la. Seria una tasca impossible sintetitzar Hongria en un text així.

La seva opinió no seria gaire positiva, oi?
Jo no soc un canari dins una mina que vulgui alertar ningú de l'apocalipsi. El meu cant diu: "És massa tard per salvar-nos, és massa tard..." En relació amb l'Hongria actual podria dir el mateix. Gràcies a Déu, el que encara persisteix és la llengua hongaresa. Si tinc una pàtria, és la meua llengua.

El seu país té 9,5 milions d'habitants. Catalunya en té 8. Aviat deixarà de ser inèdit en català. N'està al corrent?
Sí, i em fa content que es pugui llegir *Tango satànic* en català.

Escriure en hongarès li ha jugat a favor o en contra, com a autor?
Escriure en una llengua amb pocs parlants com l'hongarès em sembla un avantatge, perquè té una estructura molt particular i és més sofisticada que llengües amb molts més parlants. L'hongarès canvia constantment i els artistes podem crear paraules constantment a partir de la nostra imaginació. És meravellós.

S'acosta octubre, i això vol dir que sabrem qui rep el premi Nobel. Què farà si el guanya?
Si em donen el Nobel, faré servir el premi Formentor d'escut. ☞

PODREM LLEGIR LÁSZLÓ KRASZNAHORKAI EN CATALÀ ABANS DE SANT JORDI

Fa tot just tres anys naixia Edicions del Cràter amb dues col·leccions: una dedicada a la narrativa breu i una altra a la literatura del jo. Al seu catàleg hi conviuen G.K. Chesterton, Charles Darwin, Joaquim Ruyra, Ingeborg Bachmann i Anna Maria Ortese. Però els seus editors, Mariona Bosch i Oriol Ráfols, no en tenen prou amb això: "La tercera pota del nostre projecte és una col·lecció de novel·la que combinarà autors catalans i traduccions de clàssics contemporanis encara inèdits en la nostra llengua", comenta Bosch, abans d'avançar el primer títol, *Tango satànic*, de László Krasznahorkai. "És un autor ideal per començar, perquè literàriament es pot comparar amb qualsevol escriptor de primeríssim nivell, i alhora té un estil magnètic, que t'arrossega", afegeix l'editora. Els editors de Cràter hi van arribar per una barreja "d'interès personal i professional": en un primer moment havien pensat d'incorporar, a la col·lecció de relats, un altre nom exquisit de les lletres hongareses -Sándor Tar (1941-2005)-, però no van trigar a topiar amb la particular narrativa de Krasznahorkai, vehiculada sovint en frases quilomètriques que, tot i l'abundància de detalls, es lleixen a una velocitat vertiginosa.

"Començarem amb *Tango satànic* perquè és una de les seves novel·les més conegudes i alhora un gran exemple de la postmodernitat literària", explica Mariona Bosch. Publicada el 1985, va aixecar polseguera a dins del règim comunista, i va fer que l'autor no pogués sortir del país durant dos anys. "És una història que sovint s'ha catalogat de distòpia, però no perquè se situï en un futur ni en una realitat llunyan, sinó perquè envia el lector a un petit poble hongarès que viu en una mena de llimbs, mentre espera un personatge que ha de ser un salvador i que, quan arriba, els manipula perquè es moguin al poble del costat -continua l'editora-. El món que pinta Krasznahorkai és un lloc sense esperança, on la gent acaba confiant en algú que els enreda i els pren els pocs diners que havien aconseguit acumular". Més enllà de la idea d'apocalipsi i de crisi, Bosch destaca la pietat de l'escriptor amb els personatges i el seu sentit de l'humor, que sovint els "acaba salvant". El traductor de *Tango satànic* ha sigut el poeta Carles Dachs, que va fer de lector de català a la Universitat Eötvös Loránd de Budapest entre el 2017 i el 2021. Podria haver-hi més Krasznahorkai en català aviat? "A Cràter ens agradaria fer política d'autor. Si es ven una mica, tenim previst repetir", diu Mariona Bosch. ☞